

Aan de leden van de raad

Datum: 12 november 2014
Behandeld door: de heer S. van Veen
Zaaknummer: 316079
Onderwerp: Informatie Ondergrond

Uw brief van:
Uw kenmerk: Toezegging Motie beleidsnota ondergrond
Bijlagen:
Verzonden op:

Geachte raad,

In de vergadering van de raad van 31 oktober 2013 is gesproken over de mogelijkheden voor het opstellen van een beleidsnota voor de ondergrond. Wij hebben u in die vergadering toegezegd om aan u als gemeenteraad hierover nadere informatie te verschaffen over dit onderwerp.

We hebben u medio maart 2014 geïnformeerd over de complexiteit van de ondergrond en aangegeven dat meer tijd benodigd was om informatie te kunnen verstrekken over dit onderwerp. Dat dit onderwerp aandacht verdient is duidelijk, maar zelfs het Rijk heeft ingezien dat extra tijd benodigd is om maatschappelijke opgaven op een eenduidige wijze in beleid te kunnen opnemen. Het Rijk heeft hiervoor met decentrale overheden en maatschappelijke organisaties afstemming gezocht om een efficiënt gebruik van de ondergrond vast te leggen. In de Structuurvisie van de Ondergrond (STRONG) wordt dit verwoord en zijn de belangrijkste opgaven vastgelegd. De verwachting is dat eind 2015 landelijk politieke besluitvorming plaats vindt en de structuurvisie van de ondergrond wordt vastgesteld. Als de landelijke structuurvisie in 2015 gereed is, informeren we u wat dit voor Midden-Drenthe betekent.

We geven u in de bijlage bij deze brief een kijkje in de ondergrond en de activiteiten die er spelen. Daar waar de gemeente een rol heeft wordt dit vermeld.

Met vriendelijke groet,
burgemeester en wethouders van Midden-Drenthe,

de secretaris,

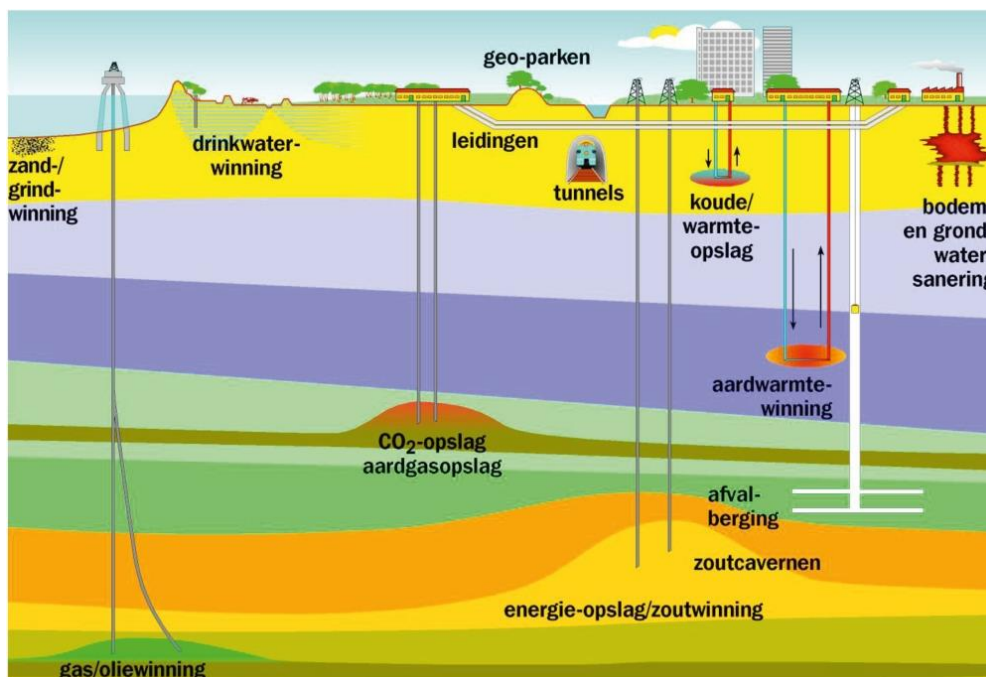
de burgemeester.

Bijlage

Inleiding

Eerst een korte blik op de beschrijving van de ondergrond en wat de ondergrond kan betekenen voor de gemeente Midden-Drenthe. In de ondergrond wordt het steeds drukker en biedt het kansen voor de verbetering van de kwaliteit van de bovengrondse leefomgeving. Maar ook voor het behalen van verschillende maatschappelijke opgaven, zoals ten aanzien van energie en klimaat. Zo is voor bodemenergie een belangrijke rol weggelegd in de energietransitie.

Op dit moment wordt door het Rijk gewerkt aan een landelijke Structuurvisie voor de Ondergrond (STRONG). Dit is een complex proces met vele belangen die afgewogen worden in een ruimtelijk afwegingskader. In de begeleidingsgroep was de gemeente Midden-Drenthe vertegenwoordigd voor de maatschappelijke opgave in relatie tot het platteland. Op basis van deze opgaven is de probleemstelling breder opgepakt. Hierbij wordt gekeken naar o.a. het veilig stellen van de energievoorziening en drinkwater-voorziening, een gezonde bodem voor landbouw en natuur, bodem om op te bouwen en aandacht voor ons cultuurhistorisch en natuurlijk erfgoed. De provincie Drenthe heeft reeds een structuurvisie voor de ondergrond vastgesteld. In het kader van de STRONG wordt de veranderende maatschappelijke opgave voor de ondergrond nader in kaart gebracht. Om de toenemende drukte in de ondergrond te ondervangen kan dit door het gebruik van de ondergrond te plannen en te ordenen, zoals we dat voor de bovengrond al ruimschoots hebben geregeld.

Figuur: Schematische weergave van de Drentse Ondergrond

Bovenstaande figuur geeft een beeld van de Drentse ondergrond. Hierbij kunnen we onderscheidt maken in de ondiepe ondergrond, de grondwaterlaag en de diepe ondergrond. Hieronder een beschrijving van de betekenis van de afzonderlijke lagen en de rol van de gemeente.

Ondiepe ondergrond (toplaag van 0 - 50 m'-mv)

De ondiepe ondergrond vormt het fundament voor bebouwing en infrastructuur; biedt plaats aan kabels/leidingen en ondergrondse bouwwerken; biedt mogelijkheden voor waterbuffering; is de voedingsbodem voor agrarisch gebruik; is drager van ecosystemen (natuur); biedt mogelijkheden voor binding van CO₂ via veenvorming; biedt mogelijkheden voor winning van bouwgrondstoffen (bijv. zand) en in de ondiepe ondergrond bevinden zich archeologische en natuurlijke waarden. Voor een belangrijk deel van de ondiepe ondergrond is de gemeente bevoegd gezag. In de structuurvisie Midden-Drenthe 2030 (Platteland leeft!) wordt terecht opgemerkt dat “de ondergrond van grote invloed is geweest op de ruimtelijke inrichting van Midden- Drenthe, de vormgeving van dorpen en het type samenleving dat zich daarop heeft gevormd”. Omgekeerd ligt het dan ook voor de hand om bij de verdere uitwerking van de keuzes die in een structuurvisie worden gemaakt, de ondergrond een belangrijke sturende factor te laten zijn. Met name als het gaat om ontwikkelingen met betrekking tot landbouw, natuurontwikkeling en recreatie. Ook bij de uitwerking van de integrale aanpak van de waterhuishouding vormt de ondergrond letterlijk de basis. In de bebouwde gebieden vertegenwoordigt de ondergrondse infrastructuur (kabels en leidingen) een aanzienlijk kapitaal dat van groot belang is voor de sociale en economische ontwikkeling van de gemeente. De maatschappelijke kosten die optreden bij incidenten en schade zijn over het algemeen hoog. Onder invloed van de energietransitie en warmtenetwerken neemt de drukte in de ondergrond in de komende jaren alleen maar toe. Ook het eventuele gebruik van de zoutkoepels die aanwezig zijn in de gemeente voor energieopslag zal leiden tot een aanzienlijk toename van de kabels- en leidingen-problematiek. We zullen de komende jaren met elkaar goed moeten nadenken hoe we het veelvuldig gebruik in goede banen kunnen leiden.

Grondwaterlaag (middenlaag van 50-500 m'-mv)

De provincie is voor deze laag het bevoegd gezag. De tussenlaag bevat belangrijke zoetwatervoorraden, die gevoed worden uit de ondiepe onder- en bovengrond. Daarom is er een sterke relatie met het gebruik van de ondiepe ondergrond. De belangrijkste gebruikers van de middenlaag zijn de winners van drink- en proceswater (industrie en landbouw). Het is tevens van belang in verband met de toepassing van bodemenergie (warmte koude opslag/WKO). Binnen de gemeente wordt door de waterleidingmaatschappij Drenthe drinkwater gewonnen. De beschikbaarheid van de zoetwatervoorraden biedt ook economisch gezien kansen (Friesland Campina, water voor de landbouw). Anderzijds heeft gebruik van grondwater ook ruimtelijk gezien gevolgen. Verandering in de hoeveelheid grondwater die wordt onttrokken (zowel vergroting als afbouw van de onttrekking) kan gevolgen hebben voor de waterstand en waterkwaliteit in de omgeving met schades aan natuur of lokale grondwateroverlast tot gevolg. Ook vormt de aanwezigheid van grote onttrekking een beperking voor het gebruik van bodemenergie in de vorm van WKO. Het is dan ook wenselijk om bij beleidskeuzes rekening te houden met het (veranderend) gebruik en de potenties van deze grondwaterlaag. Hierbij kan gedacht worden aan optimale benutting van de beschikbaarheid van goede grondwatervoorraden, waarbij de kwaliteit van het drinkwater zo efficiënt mogelijk wordt beschermd en kunnen eventuele nadelige gevolgen in een vroeg stadium worden onderkend en worden voorkomen of gecompenseerd.

Diepe Ondergrond (> 500 m'-mv)

De diepe ondergrond speelt een belangrijke rol bij de olie- en gaswinning en in het verleden bij de zoutwinning. De winning van aardwarmte in de vorm van geothermie vindt nog beperkt plaats, maar is in opkomst. De voormalige gasvelden en zoutkoepels zijn in beeld voor de mogelijke opslag van gassen (CO₂, waterstof) en voor energieopslag (compressed air energy storage, CAES). De Rijksoverheid is hier het bevoegd gezag dat in grote lijnen nu nog is geregeld in de Mijnbouwwet.

In de Structuurvisie ondergrond van de provincie Drenthe is aangegeven dat “de zoutkoepel bij Hooghalen een toekomstige ontwikkelkans biedt voor de opslag van perslucht uit

elektriciteit van elders, mogelijk in combinatie met elektriciteit gewonnen uit lokale geothermische energie". Benutting van de diepe ondergrond biedt kansen voor lokale werkgelegenheid en economie. Daarnaast biedt het kansen om een bijdrage te leveren aan de klimaat- en energietransitie, maar kent echter ook een keerzijde. Opslag in de diepe ondergrond roept veel vragen en maatschappelijke onrust op door de onduidelijkheid en de perceptie van de risico's die ermee samenhangen (gevolgen gezondheid, veiligheid, bodemdaling, aardbevingen). Daarnaast kan de ruimtelijke inpassing bovengronds voor de nodige problemen zorgen (externe veiligheid, geluidhinder, aantasting natuur- en recreatiewaarden, aanleg grootschalige ondergrondse infrastructuur) en bovendien moet worden voorkomen dat de activiteiten de kwaliteit van de aanwezige grondwatervoorraden aantast. Een van de pijlers onder het energieakkoord en de onrust door de gaswinning in Groningen is nu de winning van schaliegas. De discussie over schaliegas is nog gaande en het ministerie van Economische Zaken is bezig met een separate structuurvisie voor schaliegas. Ter verduidelijking: schaliegas is gewoon aardgas dat ligt opgeslagen in hard gesteente. Om dit te winnen wordt gebruik gemaakt van de techniek fracken (breken van gesteente onder hoge druk en met behulp van chemicaliën). De Tweede Kamer buigt zich de komende tijd over nut en noodzaak van de winning van schaliegas. In de gemeente Midden-Drenthe is schaliegas niet direct aanwezig voor winning.

Samenvatting

De ondergrond is het fundament voor de bovengrond en biedt kansen maar ook is er het besef van risico's bij ondeugdelijk gebruik. Zo zijn bovengrondse effecten van activiteiten in de ondergrond zichtbaar en merkbaar in de samenleving. De gemeente heeft een indirecte rol bij de ruimtelijke afweging van aspecten in de ondergrond. Op dit moment spelen er geen ruimtelijke opgaven waarvoor wij als gemeente de regie moeten nemen.